

Nr 35.

Ankom till riksdagens kansli den 1 april 1941 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om förbättrade pensioner för vissa f. d. lärare vid folk- och småskolor.

I en inom andra kammaren under nr 201 av herrar *Mosesson* och *Hallén* väckt motion har hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning angående förbättrade pensioner för f. d. lärare vid folk- och småskolor, som på grund av okunnighet om pensionsbestämmelserna erhållit oskäligt låga pensioner.

Till stöd för detta yrkande åberopas i motionen omständigheterna i två fall, då småskollärarinnor, vilka haft en jämförelsevis lång tjänstetid men avgått före pensionsålderns inträde, erhållit mycket små pensioner.

Det ena fallet rör förra småskolläraryrinnan *Augusta Vilhelmina Gustafsson*, född *Johansson*.

Av handlingar, som utskottet införskaffat från statens pensionsanstalt, framgår,

att *Gustafsson* är född den 7 juli 1877 och således 63 år gammal;

att hon avlade småskolläraryrinnanexamen den 7 juni 1894;

att hon tjänstgjorde såsom småskolläraryrinnor i Gestads skoldistrikt under tiden 15 februari 1895—15 september 1896 och i Vassända-Naglums skoldistrikt under tiden därefter intill den 1 januari 1916;

att hon tjänstgjorde såsom ordinarie småskolläraryrinnor i Trollhättans skoldistrikt under tiden 1 januari 1916—30 augusti 1926, vilken sistnämnda dag hon vid en ålder av 49 år avgick från sin befattning med rätt till s. k. uppskjuten tjänstepension;

att avgången enligt *Gustafssons* egen uppgift i skrivelse till statens pensionsanstalt den 10 november 1926 berodde på avflyttning från orten i anledning av ingånget äktenskap;

samt att statens pensionsanstalt genom beslut den 13 augusti 1937 tillförsäkrade henne en årlig tjänstepension av 84 kronor att utgå från och med den 7 juli 1937, vilken pension beräknats försäkringstekniskt med hänsyn tagen till av *Gustafsson* under 29 år erlagda pensionsavgifter.

I motion II: 22 hemställdes vid 1939 års riksdag, att *Gustafsson* måtte erhålla uppskjuten livränta i enlighet med grunderna i tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl.

I utlåtande nr 28, punkt 1, anförde *bankoutskottet* följande:

Det i motionen väckta förslaget avser, att *Gustafsson*, som den 30 augusti 1926 vid en ålder av 49 år avgått från sin befattning som småskolläraryrinnor, skulle erhålla uppskjuten livränta av statsmedel, beräknad som om tjänste-

pensionsreglementet för folkskollärare m. fl. av den 17 juni 1938 (nr 423) samt kungörelserna nr 492/1938 med föreskrifter rörande tillämpning av samma reglemente och nr 581/1935 med föreskrifter angående uppskjuten livränta varit gällande vid hennes avgång från tjänsten. Detta förslag innebär sålunda, att ifrågavarande bestämmelser skulle retroaktivt tillämpas å Gustafsson. Utskottet har icke kunnat undgå att finna ett dylikt förfarande ur principiella synpunkter betänkligt. Med hänsyn härtill och då ett bifall till motionen med all sannolikhet skulle medföra icke önskvärda konsekvenser, har utskottet ansett sig böra avstyrka bifall till densamma.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan, att motionen icke skulle föranleda någon åtgärd.

Det i den nu föreliggande motionen återopade andra fallet rör förra småskollärarynnan Hilma Elise Katarina Söderström, född Vestling.

Av handlingar, som utskottet införskaffat från statens pensionsanstalt, framgår,

att Söderström är född den 17 maj 1873;

att hon tjänstgjorde såsom ordinarie småskollärarynna vid olika småskolor under tiden 1 februari 1891—20 juni 1916, vilken sistnämnda dag hon vid en ålder av 43 år avgick från sin ordinarie befattning utan rätt till pension;

att avgången enligt Söderströms egen uppgift i skrivelse till statens pensionsanstalt den 18 juni 1927 berodde på att hon ingick äktenskap;

att hon under åren 1919—1923 tjänstgjorde såsom vikarierande småskollärarynna under sammanlagt 18 veckor;

att statens pensionsanstalt genom beslut den 21 juli 1933 tillförsäkrade henne en årlig s. k. uppskjuten tjänstepension av 36 kronor att utgå från och med den 17 maj 1933, vilken pension beräknats försäkringstekniskt med hänsyn tagen till av Söderström under 23 år erlagda pensionsavgifter.

Enligt § 20 mom. 2 i reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 åligger det befattningshavare, som avgår med rätt till uppskjuten pension, att inom 90 dagar därefter för anstalten anmäla sin avgång, vid äventyr att pensionen minskas med 10 %, därest icke anstalten på grund av särskilda omständigheter finner skäligt medgiva, att denna påföljd icke skall äga rum.

Varken Gustafsson eller Söderström hava emellertid drabbats av här avsedda påföljd, vilket bör framhållas till beriktigande av en härom i motionen lämnad uppgift.

Utskottet.

Av utredningen framgår, att såväl Gustafsson som Söderström på egen begäran före uppnådd pensionsålder avgått från sina småskollärarynnetjänster för att ingå äktenskap samt att de blivit författningsenligt tillerkända s. k. uppskjuten tjänstepension.

I motionen göres gällande, att Gustafsson och Söderström på grund av okunnighet om pensionsreglementets bestämmelser kommit i en synnerligen ogynnsam ställning i pensionshänseende. I anledning härav må framhållas,

att ifrågavarande lärarinnor visserligen skulle, därest de vid tiden för pensionsålderns inträdande tjänstgjort såsom vikarierande lärarinnor, kunnat vid pensionsålderns inträde komma i åtnjutande av tjänstepensioner till högre belopp än de nuvarande pensionerna. Utskottet vill emellertid erinra, att riksdagens revisorer i sin år 1933 avgivna berättelse (§ 59) påtalat det oegentliga i att lärare, som av en eller annan anledning redan lämnat undervisningsväsendet, genom dylika korta vikariat förskaffade sig ökade pensionsförmåner, samt att pensionsrätten för vikarier borttagits år 1938. Såvitt utskottet kunnat finna, lärer någon bärande motivering icke kunna anföras för att riksdagen skulle genom skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående förbättrade pensioner för f. d. lärare vid folk- och småskolor, som på grund av okunnighet om pensionsbestämmelserna erhållit oskäligt låga pensioner. En dylik framställning måste därför motiveras av billighets-skäl. Vid bedömandet av detta spörsmål torde emellertid följande förhållanden böra beaktas.

Lärare vid folk- och småskolor hava numera enligt tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl., vilket trädde i tillämpning den 1 januari 1938, vid avgång från tjänsten före uppnådd pensionsålder erhållit rätt till uppskjuten livränta, vilken i regel avsevärt överstiger den s. k. uppskjutna pensionen enligt reglementet för statens pensionsanstalt. Att för lärare, som avgått före det nya reglementets tillkomst, retroaktivt tillämpa bestämmelserna om uppskjuten livränta synes, såsom utskottet i sitt ovan återgivna utlåtande år 1939 framhöll, med hänsyn till konsekvenserna icke kunna ifrågakomma. Det må i detta sammanhang erinras, att innan rätten till uppskjuten livränta åren 1934 och 1935 infördes för de civila och militära statstjänstemännen, dessa vid frivillig avgång från tjänsten förlorade icke blott sin pensionsrätt utan även — med undantag dock för tjänstemännen vid kommunikationsverken — sina inbetalda tjänstepensionsavgifter. De skäl, som kunna anföras för en förbättring av pensionerna för förtidsavgångna lärare, kunna därför i minst lika hög grad åberopas såsom stöd för att de utan pension avgångna statstjänstemännen skulle beredas någon pensionsförmån. Yrkanden i sådan riktning hava emellertid hittills icke vunnit beaktande, och utskottet är icke berett att förorda någon åtgärd härutinnan.

Med hänsyn till det ovan anförda har utskottet, med allt behjärtande av de ömmande omständigheter, som onekligen föreligga i de i motionen berörda fallen, icke funnit sig kunna tillstyrka någon åtgärd i motionens syfte. Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion II: 201 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 april 1941.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerberg, Berling, Sandén, Leander**, *Andersson i Jäger**, *Bodin* i *Visby, Nordenson** och *Albertsson*;

från andra kammaren: herrar *Holmgren, Paulsen, K. A. Westman, Andersson i Munkaljungby, Hilding, Sundberg, Ericsson* i *Kinna* och *Hallberg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
